

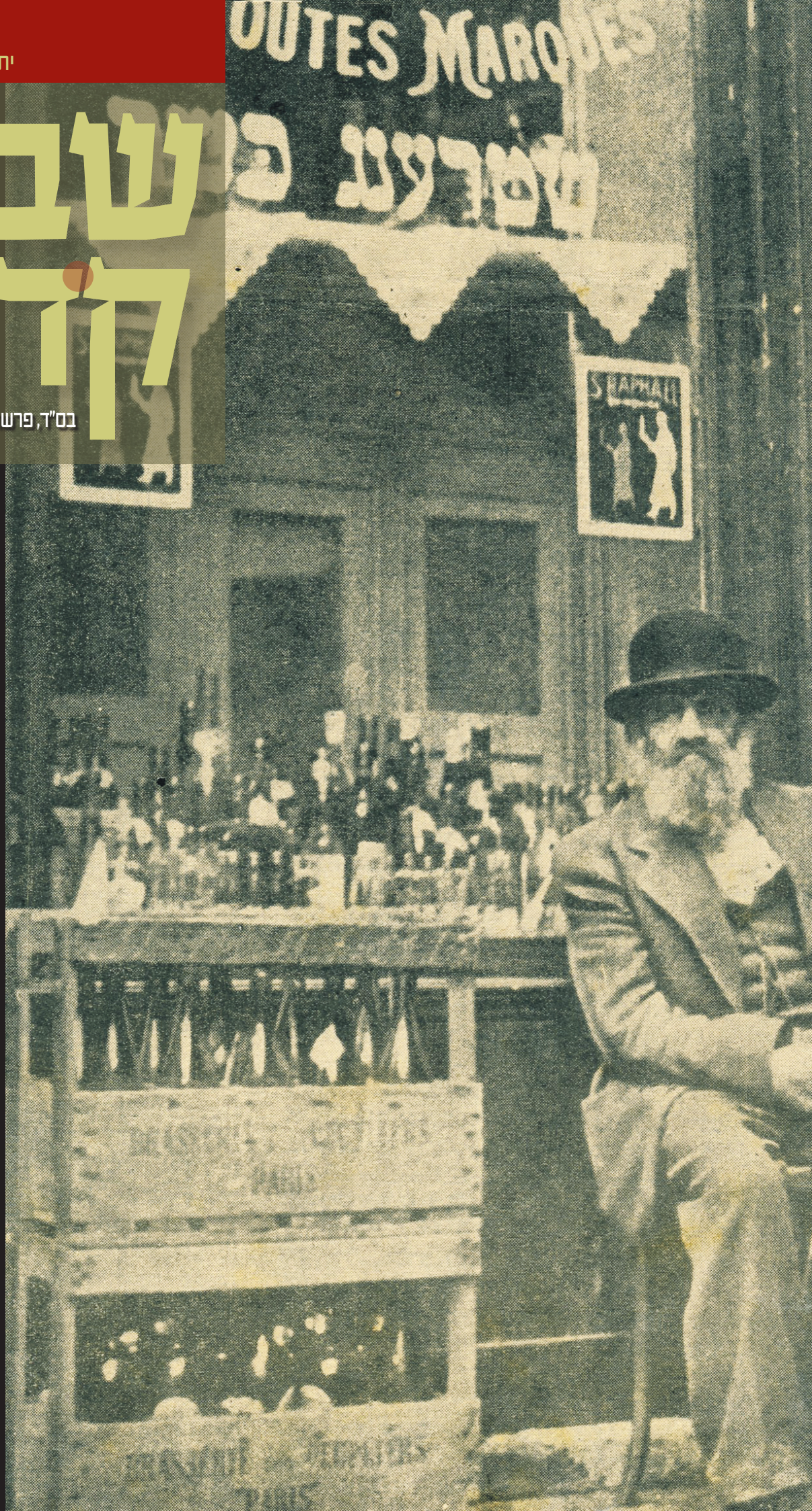
יתד נאמן | גיליון 12

שבת חדש

בס"ד, פרשת ויגש ח' בנטבת תשע"ז

אור התורה בעיר האורות

// עמוד 20

אסיפת ועד הרבנים החרדים עם תום המלחמה בצרפת, נראים בתמונה: הרב רובינשטיין, הרב שניאורסון, הרב פעדער, הרב ליכטנשטיין, הרב סינגולובסקי ועוד רבנים. בתמונות משמאל: למטה – ילדים בחוצות פאריז לפני המלחמה. למעלה יهودים עם טלאי צהוב כרחובות פאריז

אור תורה בעיר האורות

הפכה לתחנת מעבר עבור אלפי פליטים. זרמו אליה פליטי חרב מחנות ההשמדה ופליטי גולאגים בסיביר הקפואה. הרב שמואל אלברט שליט"א עורך ומוציא לאור כתבי וסיפור הביוגרפיה של 'הרב מפאריז' הגאון רבי שמואל יעקב רובינשטיין זצוק"ל, יוצא בסדרת פרקים אלו בעקבות ראשונים ובסיפור המופת של הקמת התשתית לקהילה החרדית בארץ ניכר זו. הרב אלברט שליט"א שוחה בים הדוקומנטים המנציחים את הפסיפס האנושי והארגוני של התייסדות והתגבשות הקהילה בצרפת, עוקב אחר הנתיבים והדרכים הפתלתלות שהביאו את אותם רבנים להגר לארץ ציה רוחנית מתוך ייעוד נעלם שהתברר כפליטה והצלה גדולה לקהילת המהגרים לפני המלחמה ושלאחריה. בפרק זה נוצר ה'השקה' בין עקבות ראשונים לפועלים של אלו שעמדו בשעה גורלית להתחדשות הקהילה החרדית בצרפת. חבר רבנים מגוון של עשרים ושניים רבנים שהקדוש ברוך הוא שתלן בנקודה מנוכרת זו שבגולת אירופה, עמדו לפליטה גדולה. בראש ועד הרבנים החדש של הקהילה החרדית בצרפת נמנו כאלו שהשגחה הביאה אותם אל צרפת ממרכזי התורה שבמזרח אירופה, בראשם רב הקהילה והרוח החיה בה – הגאון רבי שמואל יעקב רובינשטיין זצוק"ל תלמיד מובהק לבית אדמור"י קוצק, הגאון רבי שניאור זלמן שניאורסון זצוק"ל נכד של בעל ה'צמח צדק' מלובאביטש, הגאון רבי בנימין נחום זילברשטאם תלמיד של מרן הגר"ח מברסק זיע"א, הגאון רבי יהודה לייב שטערן תלמיד בית מדרשו של מרן בעל ה'כתב סופר' זיע"א. הגאון רבי משה לייבעל זצוק"ל אודותיו דיברנו בפרק הקודם. הגאון רבי מרדכי הייזלבק זצוק"ל מגאליציה, שבגיל

הנה ויטאל, צרפת.

"מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה... כשבאתי לכאן בטי"ו בשבט תשי"ג, עוד נבלאו בוודשה בארבעים אלף... ונטרפה עליהם השערה, ובערב פסח ליל שימורים נגזרה עליהם בליה. כולם – זאת אומרת בארבעה מיליונים – נברתו במיתה משונה, ואין אנו יכולים לברך יותר 'הטוב והמטיב' כי לא באו לקבר ישראל, לא נשארו רק הנמצאים פה בלי משפחותיהם, רובם שבולים וגלמודים..."

"קיבלתי השאלות על משפחות וקרובים, אל תשאלו! אין יותר, רק הנמצאים כאן! וגם אנחנו בסכנה גדולה סכנת מוות!"

"אנו כאן שארית הפליטה הזעיר מכל קיבוץ ישראל, עשו מה שאתם יכולים כי הסכנה גדולה. מכל בנות יתנועת אגודת ישראל, מכל מורות ומחנכי בית יעקב נשארת רק אני לבדי..."

(ד"ר הלל זיידמן, מראשי המחנכים והוגי הדעות בפולין שלפני המלחמה, באגרת סתרים במחנה ויטאל בצפון מזרח צרפת, בו בלאו הגרמנים אורחים בעלי דרכון אמריקאי לצרכי מיקוח)

צרפת בדמדומי מלחמת העולם השנייה, היתה שרויה בערפל הסמיך של הכיבוש הנאצי האכזרי, כמו מדינה שזוהתה שבויה, העם הצרפתי נכנס אל המחבוא, התושבים הסתתרו מאחורי אבדן הזוהר שלהם, אבל ליהודים זה לא הספיק, הם ירדו אל המחתרת, אל הסליקים והמסתור.

משהסתיימה המלחמה התעוררה צרפת מחלום מבעית, ראשונים שהתעשתו ומיהרו לקדם את פני התווה ובוהו היו גדולי הרבנים. בדיעבד התברר גודל התפקיד שלהם. צרפת,

הרב שמואל אלברט שליט"א ממשיך בסדרה על יסוד הקהילה החרדית בצרפת, לאור דמותו של 'הרב מפרז' הגאון רבי שמואל יעקב רובינשטיין זצוק"ל רב ומייסד 'ועד הרבנים החרדים של צרפת' לאחר מלחמת העולם השנייה | על תפקידה של הקהילה בצרפת בימי השואה ולאחריה, ועל עקבות ראשונים אשר יסדו את התשתית לקהילה החרדית העצמאית בפרק נוסף זה

קהילה עולה מאפר / פרק ב'

צעיר נכנס לקלוזיו של טרנוב, הוא כונה בפי חבריו 'המפתח' בשל ידיעותיו הברורות בכל חלקי הש"ס.

ה'קהילה ברחוב קאדע'

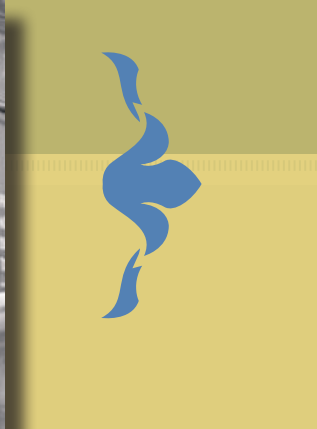
כאשר אנו מביטים על התשתית של קהילת החרדים בצרפת, אי אפשר - אומר הרב אלברט - שלא לציין את הקהילה האשכנזית 'עדת יראים' הוותיקה. קהילה זו זכתה לעדנה בשנת תרצ"ז, כאשר הגיע הגאון רבי אליהו מונק זצוק"ל לכהן בה כרב ומנהיג. הגר"א מונק זצוק"ל היה בן למשפחת רבנים בקהילות גרמניה, אשר עמדו לפני המחנה בשמירה על המסורת ללא כחל וסרק, רבי אליהו היה חניך בית המדרש לרבנים בברלין שם שאב תורה ודעת מרבנותיו הגאון רבי אברהם אליהו קפלן זצוק"ל, הגאון רבי דוד צבי הופמן זצוק"ל והגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצוק"ל. בעת שכיחן כבר בגרמניה, היה נאמן לדרכה של 'אגודת ישראל' והשתתף באופן פעיל בפעילות שלה, ונטל חלק בכנסיה הגדולה שהתכנסה בווינה לאורם של מרן בעל ה'חפץ חיים' זיע"א ובעל ה'אמרי אמת' מגור זיע"א.

קהילת 'עדת יראים' ברחוב קאדע, היתה אז אמנם קהילה מובחרת יחסית מבחינה רוחנית, אבל עם כל זאת הרמה הרוחנית עדיין לא היתה מספקת, ולא היה אז עדיין חדר-תלמוד תורה לילדי ישראל, התושבים לא היו בקיאים כראוי בהלכות הנחוצות לכל בית יהודי, והבורות בקרב רבים היתה גדולה. בימים עברו, העיר פאריז היתה מוקפת חומה, ולכן היהודים היו מטלטלים בה בשבת, אולם בזמן ההוא כבר החומה לא היתה קיימת, והיהודים המשיכו את ה'מסורת', וטלטלו בשבת מחוסר ידע הלכתי.

ניסיון היין הצרפתי

הצרפתים כידוע וגם היהודים בתוכם צורכים הרבה יין, אולם לא כל היהודים ידעו כי גם יין צריך הכשר. גם בשטח כשרות הבשר, ההשגחה לא היתה הכי מהודרת, בכדי שכל העדות יוכלו לאכול בשר ללא חשש לדעת הפוסקים המקובלים עליהם. הגר"א מונק כשהגיע לפאריז, היה נחוש בדעתו, לא לנוח ולא לשקוט עד שהדברים יבואו על תיקונם, כי הרי לא קיבל עליו את המינוי לא לשם בצע כסף ולא לשם כבוד. שיטתו להביא לשינוי הדברים היתה בחכמה ופקחות רבה, תוך הקרנת אהבה רבה לקהל עדתו, ומתוך מתינות ויישוב הדעת, שהיה אופייני לו בכל הליכותיו.

עוברת היותו רב חדש וצעיר לימים, עדיין מתחת לגיל ארבעים, פגעה בסמכותיות שלו להביא לשינוי הנוהג בעיר. נקט הגר"א מונק זצוק"ל בצעד מחוכם, וכתב שאלה הלכתית בנוגע לעירוב בעיר פאריז, למרן הגאון רבי חיים עוזר זצוק"ל, שיחווה דעה בנושא, ותשובתו של מרן רבי חיים עוזר הגיעה אליו, כשהיא חתומה מלבד על ידי מרן רבי חיים עוזר, גם על ידי מרן ה'חזון איש' זצוק"ל ויתר דיני העיר וילנא, ועם תשובה זאת בידו, החל את דרשתו על בימת בית הכנסת,

כשהוא דורש בכבוד השבת ושמירתה כנדרש, ובהמשך עבר לדבר על כשרות היין והבשר ושאר הדברים הצריכים תיקון, כשהוא מדגיש את הצד החיובי, כי אין כל מניעה לשתות ולאכול בשר כאוות נפשם, אלא דחף וזירזו בחיבה את היהודים לדאוג שמוצרים אלו יהיו כשרים בתכלית ההידור כנהוג בקהילות ישראל מקדמת דנא.

הקהילה התעוררה לתחייה מחודשת של חיים יהודיים, ולדרשותיו המבריקות של הגר"א מונק שנודע שגאון ובעל מידות תרומיות, שנאמרו בצרפתית רהוטה, ומתובלים בהומור מתוק, בא קהל רב, גם כאלה שלא נמנו על שומרי המצוות בכדי לשמוע וליהנות, ואט אט גם הם התקרבו יותר לדרך היהדות המקורית.

הבית בפרבר 'בולון'

בפרבר בולון בפאריז התגורר תלמיד חכם 'מגו ארייותא' של חבורת תלמידי מרן הגאון רבי חיים מבריסק, הגאון רבי בנימין נחום זילברשטאם זצוק"ל. האווירה בחוץ היתה כל כך מנוכרת למי שחלק ספסל בישיבה עם מרן הגאון רבי יצחק זאב סולובייצ'יק, במכתב ל"ארץ ישראל" כותב מרן הגר"א זצוק"ל אודותיו "מיחדי סגולה בתורה ויראה.. ערוגות הבושם.. איש חמודות.. רב פעלים אשר ראוי להתקרבות יתירה". הגאון רבי בנימין נחום זצוק"ל שמר את עצתו של מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצוק"ל אשר המליץ לו לגלות לפריז הרחוקה כדי להשפיע מהורו על יהודי המקום.

הבית בפרבר 'בולון' היה כתובת עבור גדולי ישראל אשר פקדו את צרפת, ביניהם מרן הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצוק"ל ממיר, מרן הגאון רבי חיים עוזר גרודז'נסקי זצוק"ל ומרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצוק"ל מקמניץ זצוק"ל. הגאון רבי בנימין נחום זצוק"ל לחם ללא חת באווירה הדתית שנשבה מה'קונסיסטואר' דאז - הרבנות הראשית בצרפת. לא אחת עלה למשרדים שלהם עמוס ספרים לעייפה כדי להוכיח להם שפסקיהם הינם נגד מה שמפורש בהלכה והינם מתירים דברים אסורים שלא כדת תורה. לצד זה לא שכח את עוני יהודי מולדתו, מידי ראש חודש היה סר אל בית הדואר ומשגר כספים וחבילות מזון ליהודי ארץ פולין הרוויה.

בירה ומזון ברציף הרכבת

תקופה קצרה לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה הצליח רבי בנימין נחום זצוק"ל להסדיר לו ולמשפחתו אורחות צרפתית, הדבר איפשר לו לנוע בחופשיות בצרפת בזמן המלחמה. הוא ניצל זאת לצורך הפעילות הענפה שלו על אף שמיום ליום היא הלכה ונעשתה יותר ויותר מסוכנת.

בימי המלחמה הסתתר הגאון רבי בנימין נחום זצוק"ל בכפר סאנסוב באיזור דרום צרפת - האיזור החופשי בתחום ממשלת וישי הנאצית. ביתו היה מופקר לאורחים, הוא הקים בביתו בית כנסת שהתפללו בו ושמעו שיעורים, והבית היה לכתובת עבור פליטי המלחמה שהגיעו לאיזור.

כמו כן ביקר במחנות המעצר של היהודים המהגרים וסייע להם רבות. הוא עורר את אחיו בדרשותיו לבוא לעזרת המדוכאים האלו שסבלם היה רב. ברוב תושייתו קשר קשרים עם בכירים בממשל ובצבא הצרפתי, רכש את ליבם בחן שלו

ובמתת ידו, כדי לסייע ביד חיילים יהודים, שר המלחמה הצרפתי שלח לו מכתבים הוקרה על תרומתו לחיילים בצרפת. יום אחד בבוקרו של חג השבועות, נטל הגאון רבי בנימין נחום זצוק"ל עגלת משא עליה הטעין מזון ובירה ויצא עם בנו לעבר תחנת הרכבת, כאשר הרכבת עצרה בתחנה מיהרו לאתר בה יהודים הוא מיהר לתת להם את המזון. לבנו הסביר, שהוא העריך שברכבת ישנם יהודים רבים שעושים בה דרכם מפאת פיקוח נפש אך הם יקפידו שלא לצאת מהרכבת כדי שלא לעבור על איסור תחומין, לכן יש לדאוג להם לקידוש ולמזון כשר. לשאלת בני משפחתו איך לא יחשוש לחייו, השיב: "אינני מודאג ממה שהגרמנים יעשו לי כשלוחי השטן, הנני כן מודאג ממה שהיהודים צריכים לעשות והדבר נמנע מהם..."

טירה של ברוך איטלקי

ארמון של ברוך איטלקי מוקף פרדם גדול, הרחק מתחום העיר. כמה עשרות ילדים שהו בו, ניצולים מידם השלוחה של הצרפתים והגרמנים.

ביליתי בארמון זה את החשבת של לפני הסליחות, נהגתי מן ח'שיש' שערך האדמו"ר (בינו לא ברור להגרש"ז שניאורסון שאמנם היה מוגזע אדמו"ר חב"ד אך ראה עצמו שליח של האדמו"ר הרי"צ מלובביטש א.א.). בלילות יצאו הוא ומשפחתו ודילדים השוהים מן הבית כדי ללון בוג, כדי שאם יבואו לעיזרם ימלטו אל השדות. רק אני נשארת במיטתי כאילו אני מוגן ומובטח מדי המוטרה.

בבוקר קמנו לסליחות ואחר כך ראיתי שלא נותנים חלב לתוך הקפה אפילו לתינוקות, ועל שאלתי ענה הרב בעל הבית (הגרש"ז שניאורסון א.א.) שאצלנו לא משתמשים בקפה ללא השגחה... (תיאור עדות של הרב חיים מרדכי קלנברג זצוק"ל רבה של בריסל, אשר שהה ביטירת שאטו דה סניבוין בה שהו בשמונים ילדים ומבוגרים)

הגאון רבי שניאור זלמן שניאורסון זצוק"ל, דור שלישי לבעל ה'צמח צדק' זצוק"ל ייסד את 'התאחדות החרדים בצרפת', נקלע אליה בעברו בה באקראי, הוא גמר אומר להישאר בה על מנת להשפיע על היהודים שחיים בה.

הגרש"ז שניאורסון זצוק"ל ייסד בתי תמחוי למעוטי יכולת, כמו כן הקים תלמודי תורה עבור ילדים יהודיים שלמדו בבתי

**הגאון רבי שניאור זלמן
זצוק"ל פתח בחשאי
מחנה בטירת רוזן
איטלקי (בתמונה משמאל)
שם שיכן עשרות ילדים
וילדות כדי להרחיקם
הנאצים והמשתרה
הצרפתית ששיתפה
עמם פעולה.**

**לא אחת כאשר נודע
על בואה של הבולשת,
מיהר רבי שניאור זלמן
להימלט עם הילדים
אל היערות.**

על שולחן שכוסה עם מפה לבנה.

*חלק מהמצות יועדו להגיע להגאון רבי שמואל יעקב
רובינשטיין זצוק"ל, ועלי הנער הרך הוטלה המשימה.
אבא ליווה אותי לאוטובוס לטולוז, שם עליתי לרכבת הנוסעת
לליון, במשך כמה שעות ישבתי במחלקה השלישית על ספסלי
עץ, בשבמהלך הנסיעה עוברים חיילים גרמניים ובודקים
תעודות. ברוך השם שלוחי מצווה אינן ניזוקים הגעתי בשלום
לבית הגאון הרב רובינשטיין, לנתי בביתם ולמחרת עשיתי את
הדרך חזרה לביתנו...
(מתוך עדותו האישית של ר' חיים רודל, הנער שבסיפור.)*

סינים לבנים ושירי הלל

לסיפור על אפיית המצות ישנה עובדה תואמת, המלמדת על הקושי בקיום המצוות באזורים מסוימים בצרפת, כפי שסיפר הרב משה קלנברג זצוק"ל.

"בפורים תש"א קיבלתי ממנו בקשה שאשלח לו מצה שמורה, זה לא היה פשוט, הצלחתי בעזרת העסקן הדתי מפרז'ז מר רודל שנמלט לטולוז והשיג חיטים. עזרתי לו לטחון בריחיים של קפה בדירתו, ארזנו את החיטים במזוזות ונסענו במסילת הברזל ובאוטובוס לכפר קסטעל פריז, בדרום מערב צרפת קרוב לעיר מואסק, שם גרו אברכים מזוינה, כמו הרב שלמה שפיצר, ואברכי ה'יונגענדגרופע' מזוינה תחת הנהגת הרב ורנר ולמדו תורה כמו בתוך קומונה. בהגיע האביב הכשירו תנור של משק איכר ואפו מצות שמורה".

"מר רודל ואני ירדנו מן האוטובוס והתחלנו ללכת עם המזוזות בשבילי השדות, ביקשנו מהאיכרים שיראו לנו את מקום מגוריהם של הפליטים היהודים".

"בסוף ראינו מרחוק עשן סמוך כבד יוצא מן הארובה וניחשתי שזה מקום התנור וכן היה מצאנו אנשים פרוסים מסביב לחצר מרווחת של משק, כולם עטופי סיגרים לבנים והם לשים ואופים את המצות מצוה' בשירי הלל וזמרה כמו שעשו אבותינו בזמן שבית המקדש היה קיים. הם קיבלו אותנו בשמחה ואפו את המצת שלנו".

לאחר המלחמה חלש הגאון רבי חיים יעקב ליכטנשטיין זצוק"ל על כל זרועות 'ועד הרבנים החרדים של צרפת'. הוא עמד לימינו של הגרש"י רובינשטיין זצוק"ל בכל ענייני הוועד. בעיקר נשא על ליבו את מצוקת העגונות הרבות לאחר המלחמה. הוא עמד בעניין זה בקשר עם כל מרכזי הרבנים בעולם, והצליח לשחרר מכבלי עגינות נשים רבות.

על כך ואודות הפעילות של 'ועד הרבנים החרדים של צרפת' בעז"ה בפרק הבא.

הספר הממלכתיים. הלימודים היו ברמה גבוהה ביותר והילדים הגיעו עד לימוד גמרא, הצלחה כבירה במושגים של יהדות צרפת באותה עת.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה דאג להצלת ילדים רבים על ידי הסתרתם במנזרים ובבתי יתומים כשבמקביל דאג לשמור על יהדותם מרחוק.

הגאון רבי שניאור זלמן זצוק"ל פתח בחשאי מחנה בטירת רוזן איטלקי שם שיכן עשרות ילדים וילדות כדי להרחיקם מידם המחפשת של הנאצים והמשתרה הצרפתית ששיתפה עמם פעולה. לא אחת כאשר נודע על בואה של הבולשת, מיהר רבי שניאור זלמן להימלט עם הילדים אל היערות.

עם סיום המלחמה דאג הגרש"י זצוק"ל להוצאת הילדים מבתי הילדים והמנזרים, הוא נלחם להשבתם לחיק היהדות.

'המזכיר'

אחד הדברים הקשים שעמדו בפני 'ועד הרבנים החרדים של צרפת' אשר הוקם ועמד בראשותו של הגאון רבי שמואל יעקב רובינשטיין זצוק"ל היה מציאת היתר למאות עגונות פליטי חרב השואה.

כמזכיר 'ועד הרבנים' כיהן הגאון רבי חיים יעקב ליכטנשטיין זצוק"ל, מהעיירה דוברז'ניסק שבפולין, כבר בנעוריו התפרסם כעילוי ולימים עמד בקשרי מכתבים בעיונה של תורה עם בעל ה'אבני נזר' מסוכטשוב, וגדולי תורה נוספים, כמו כן היה מקורב לחצר חסידות 'גור'.

בשנות מלחמת העולם השנייה הסתתר בעיירה הקטנה פיג'ורדן שבדרום צרפת, הוא נותר בודד וגלמוד לאחר שכל ילדיו נספו על קידוש השם הי"ד, אך נכדיו היו לפליטה גדולה וגדלו על ברכיו. בשנות המלחמה לא חדל הגאון רבי חיים יעקב זצוק"ל לפעול במסתרים למען קיום הדת. כפי שניתן ללמוד מהסיפור הבא:

"עברה במעט שנה מאז הגענו לפיגורדן, אבא העסקן ר' בן ציון רודל (מפרז'ז) והרב יעקב חיים ליכטנשטיין המזכיר של ועד הרבנים החרדים של צרפת' החלו להתבונן לאפיית המצות, בעיירה התגוררה עוד מלפני המלחמה משפחה יהודית בשם שפינדל, היה להם משק ואדמות. אבא והרב ליכטנשטיין זרעו את החיטים, ולאחר מכן בזמן הקציר השגידו שהכול ייעשה בתכלית הכשרות.

אמא לשה את הבצק ורידדה אותו במערוך, אנו הילדים חוררנו את המצה ואבא הכניס את המצות לתנור, והניח אותם אחרי כן